

Μεση 11/10 1983

ΘΕΜΑΤΑ

Ο Μανόλης Στρογγυλάκης γεννήθηκε το 1892 στο Θέρισσο. Ήταν φίλος και συμπολεμιστής του εθνάρχη. Σήμερα ζει στο ιστορικό χωριό. Τόν επισκεφτήκαμε για να κουβεντιάσουμε. Πέρασε τὰ '90, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴ ζωηράδα καὶ τὴν εὐστροφία του.

– Τί θυμᾶσαι ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο καὶ τὴν Ἐπανάσταση στὸ Θέρισσο;

– Ὅταν ἤμουνα 8 χρονῶν, ἐκεῖνος τότε ἦταν 30. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τῆς Θερίσου εἶχε τελειώσει δικηγόρος. Τοῦ Βενιζέλου ἡ γιαγιά ἦταν ἀπὸ τὸ Θέρισσο, τῶν Χάληδων ἦταν ἀδερφή, τὴν ἔλεγαν Στυλιανή καὶ διακρίθηκε. Κάποτε ἐδῶ ἦταν ἡ ἐξυπνότερη γυναίκα. Σ' ἓνα πλάτανο, ἦταν ἓνα κλῆμα ποῦ ἔβγαине πολὺ ψηλά. Ἡ γυναίκα βγήκε νὰ κόψει σταφύλια, τὸ κλαδί ἔσπασε καὶ κρεμάστηκε ἡ γυναίκα στον ἀέρα. Οἱ χωριανοὶ σκεφτότανε τί νὰ κάνουν νὰ τὴ σώσουν. Νὰ φέρουν σκάλα, νὰ φέρουν πανιά νὰ πέσει. Αὐτὴ φώναζε. «Φέρτε μου μιά κασσούνα. Τότε βγαίνει 2 μέτρα πάνω στο κορμό, φτάνει πρὸς τὰ πάνω, τραβᾶ καὶ σώνεται. Τότε τοῦ Βενιζέλου στὰ 1905 τοῦ τόλεγαν τὸ περιστατικὸ καὶ αὐτὸς κουζουλάθηκε ἀπὸ τὴ χαρὰ του. Τὰ 1898-99 ἔγινε ἡ τελευταία ἐπανάσταση τῆς Κρήτης κατὰ τῶν Τούρκων. Βαρέθηκε πιά ἡ Εὐρώπη καὶ θεώρησαν καλὸ νὰ γίνε ἀνεξάρτητη καὶ ἔδωσαν ἀρμοστή τὸν Γεώργιο. Οἱ τέσσερις ἰσχυρὲς δυνάμεις ἐγγυηθήκανε τὸν Πρίγκιπα καὶ εἶχανε οἱ Ἴταλοί τὰ Χανιά, ἡ Ρωσία τὸ Ρέθυμνο, ἡ Ἀγγλία τὸ Ἡράκλειο καὶ οἱ Γάλλοι τὸ Λασιθί. Σχημάτισε ὁ πρίγκιπας Κυβέρνηση. Στὸ Συμβούλιο ἦτανε καὶ ὁ Βενιζέλος Ὑπουργός. Ὅς φαίνεται ἀπὸ παράδοση, ὁ Πρίγκιπας Γεώργιος ἦτανε νέος καὶ ἐπηρεάστηκε ἀπὸ κακόβουλους ἀνθρώπους ποῦ ζήλευαν τὸν Βενιζέλο καὶ ὑποκινήθηκε ὁ Γεώργιος καὶ μιά μερὰ τοῦ πάει ὁ κλητῆρας τὴ πάψη του. Ὁ Βενιζέλος δὲν τοῦ ἄρεσε τὸ πολίτευμα καὶ καταφέρνονταν κατὰ του πολιτεύματος. «Αὐτὸ θὰ καθυστερήσει τὴν ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα ἔλεγε: Αὐτὸ δὲν σύμφερνε τὸν Πρίγκιπα γιατί θάχανε το ρουσφέτι. Ὁ Πρίγκιπας ἐπηρεάστηκε καὶ τὸν ἔπαψε. Ἔτσι τᾶκουσα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Ἐντὶ νὰ τοῦ φέρουνε καφέ τοῦ φέρανε τὴν πάψη του. Ὁ Βενιζέλος δὲν ἔχασε καθόλου τὴν ψυχραιμία του.

Μανόλης Στρογγυλάκης: "Ἔτσι θυμᾶμαι τὸν Βενιζέλο στὸ Θέρισσο!"

Παρά, παίρνει τὸ καπέλο του καὶ τοὺς λέει «ἀντίο». Καὶ τότε ὁ Βενιζέλος βρῆκε τὴν καλύτερη ἀφορμὴ νὰ ἐκδικηθεῖ καὶ νὰ διώξει τὸν Πρίγκιπα. Διότι ὁ Βενιζέλος τότες εἶχε συγγενεῖς, σύντεκνους καὶ φίλους, ὅπως τὸν πατέρα μου Γεώργιο Στρογγυλάκη. Προπαγάνδιζε τὴν ἐπανάσταση καὶ ἔβγαине μ' ἓνα γιατρό Κολοκυθᾶ καὶ μὲ τὸ φίλο του, στὸ Ἀλιάκες (τοποθεσία). Ὅταν ὁ πρίγκιπας διορίστηκε, ἡ πρώτη ἐκδρομὴ ποῦ πῆγε ἦταν ἐκεῖ. Ἱστορικός τόπος γιατί ἔγι-

ναν πολλὲς ἐξορμήσεις καὶ μάχες μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖ ἦτανε τὰ λημέρια τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐκανε μυστικὲς συνεννοήσεις, συγκεντρώσεις, μέ καπετάνιους γιατί προμελετοῦσε τὴν ἐπανάσταση ποῦ στρεφόταν κατὰ τοῦ Πρίγκιπα. Στὶς 25 Μαρτίου τοῦ Μάρτη τοῦ 1905 εἶχε ὀρίσει μερὰ ἐπανάστασης, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνηση τοῦ Πρίγκιπα Γεώργιου εἶχε μάθει (εἶχε προδοθεῖ) τὸ μυστικὸ του. Ἐνας λόχος ἀπὸ Ἴταλούς καὶ μέ κυβερνητικὸ στρατὸ ἐρχότανε γιὰ νὰ καταλάβει τὸ Θέρισσο. Ἡ ἐπανάσταση εἶχε ἔρθει ἀπὸ βραδύς, καὶ εἶχε καταλάβει τὸ Θέρισσο καὶ τὰ ὄχυρά. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ξημερώματα πούρθαν οἱ ἄλλοι, ἔγινε σύγκρουση, μάχη, σκοτώθηκαν μερικοὶ καὶ ἀπὸ τὶς 2 πλευρὲς καὶ ὑποχώρησαν οἱ Ἴταλοί. Τραυματίστηκαν ἀρκετοί. Τότες οἱ Εὐρωπαῖοι ὅλοι ἐνωμένοι δώσαν τελεσίγραφο στὴν Ἐπανάσταση νὰ παραδώσει τὰ ὄπλα. Λοιπὸν ἡ ἐπανάσταση συνεδριάξει. Ὅταν ἐλάθανε τὸ τελεσίγραφο ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαῖους (εἶχαν βατόρια καὶ κανόνια στὴν θάλασσα), συνεδρίασαν καὶ εἶπαν πῶς δὲν θὰ ἄντεχαν καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἐπανάσταση. Ἀλλὰ ὁ Βενιζέλος ὡς ἀρχηγός ἔπρεπε νὰ λογοδοτήσει γιὰ τὴν ἀπόφαση διότι ὅταν ἐγκαταστάθηκαν ἔβαλε καὶ ὑπογράψανε ὑπεύθυνα 30 οἰκογένειες, ὅπως καὶ τὸ κανε. Εἰδοποιῶσε ὅσους ποῦ ὑπέγραψαν καπετανέους ὅτι τοὺς θέλει στο στρατηγεῖο. Πῆγε ὁ πατέρας μου καὶ ἀκολούθησα καὶ ἐγώ. Λοιπὸν πρῶτος λόγος στὴ συνάντηση ποῦ ἔγινε τοὺς λέει «Μετὰ λύπης μου θὰ σᾶς ἀναγγεῖλω κάτι πολὺ σοβαρό. Οἱ Εὐρωπαῖοι ὡς φαίνεται τὰ αἰτήματά μας τὰ ἀπορίπτουν καὶ μᾶς ἔστειλαν τελεσίγραφο νὰ παραδώσουμε τὰ ὄπλα. Ἐν ἀντισταθούμε στὸ χωριὸ θὰ φέρουν μεγάλες φθορὲς θὰ τὸ κάψουν καὶ θάχουμε κακὰ ἀποτελέσματα. Τότες στὴν παρέα ὁ πιὸ γέρος ὁ Λαθούρης μὲ τὴ συγκατάθεση ὅλων ἀπάντησε. «Τί εἶπες Ἀρχηγέ;» Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐπανέλαβε τὰ ἴδια. Τότε ὁ Λαθούρης εἶπε «Δέ μοῦ λές κυρίε Λευτέρη ὅταν μᾶς ἔβαζες καὶ ὑπογράφαμε ὅτι δεχόμεστε τὴν ἐπανάσταση στὸ Θέρισσο, νομίζετε ὅτι ἐμεῖς δὲν ἐγνωρίζαμε τί ἔχομε νὰ ὑποστοῦμε; Ὅτι ἐμεῖς δὲν γνωρίζαμε τί ἔχομε νὰ ὑποστοῦμε; Ὅτι βάζαμε τὴν κεφαλή μας στὴ κρεμάλα; Ὅπως βλέπομε τὰ πράματα καὶ ἐξελίσσονται

έσεis θά φύγετε και θά τή πληρώσομε έμεις. Έγελαστήκαμε. Άφού τ' άποφασίσετε νά φύγετε νά φύγετε, έμεις πού ύπογράψαμε, άποφασίσαμε άπό παράδοση και θά μείνουμε». «Μά θά πολεμήσετε τσ' Εύρωπαϊους;». «Κοτζάμ Τουρκία πολεμήσαμε θά πολεμήσομε και τώρα». Τότε ό Έλευθέριος Βενιζέλος είπε «ώστε Κύριε Άναγνώστη (Λαθούρη) κι άν φύγομε θά πολεμήσετε;». «Μάλιστα». Κι ό Βενιζέλος άπάντησε συγκινημένος «Έ αυτό ήθελα». Και κάλεσε τήν έπιτροπή. Μάνος, Φούμης και τούς λέει μέ χαρά «Βρήκα αυτό πού θελα». Άποφάσισαν οι γέροι και δήλωσαν πώς κι άν φύγομε αυτό άπό παράδοση θά πολεμήσουν. Σε περίπτωση ανάγκης δέν ύπολογίζομε τούς πολλούς. Λοιπόν άλλαξε ή κατάσταση. Όλοι μέ μιά φωνή έφ' όσον τό θέλει τό χωριό». Η γυναίκα του συμπληρώνει: Και τών γυναικών τίς φωνές άκούω. «Νά φύγομε οι γριές και τά παιδιά οι πιά νέες νά μείνουν». Συναγερμός. Καμπάνες κτυπούσαν. Πήραν θάρρος οι έπαναστάτες. Οι καπετανέοι, Βοούσε τό χωριό. Ένώ ήταν άπογοητευμένοι πήρανε θάρρος. Σάν μιά ψυχή και άπάντησαν ότι «θά πολεμήσομε για τήν Ένωση και τά δικαιώματα». Άύριο έρχεται μιά Γαλίδα δημοσιογράφος και πέφτει στίς προφυλακές τών Έπαναστατών και τή φέρνουνε έδώ στό Άρχηγείο. Άκουσα πώς ήτανε κατάσκοπος και παραλίγο νά τή τουφεκίσουν. Ό Βενιζέλος τήν άνέλαβε. Έγραψε αυτή όμως καλά πράγματα. Στο τέλος ήσυχάσανε τά πράγματα. Η επανάσταση διατηρήθηκε 9 μήνες. Ημουν ταχυδρόμος και πήγαινα έγγραφα στους Έταλους, πάντα μέ προφύλαξη. Στίς Μουρνιές ήτανε ό Μπαμπούτσος Άποστόλης μνημένος στην επανάσταση και μέ κατατόπιζε. Τελικά ή επανάσταση έληξε και ό πρίγκηπας έφυγε. Έτσι δόθηκε άλλο πολίτευμα. Άυτόνομια. Τότες αναδείχθηκε ό Βενιζέλος. Τον αναγνώρισαν οι Εύρωπαίοι και οι Έλληνες πώς είναι μέγας πολιτικός και επαναστάτης.

Στά 1909 ύστερα, έγινε ή επανάσταση στό Γουδί σε βάρος του Γεωργίου Α' και τόν κάλεσαν νά αναλάβει τήν έξουσία.

Ό Βενιζέλος άρνήθηκε. Δέχτηκε μόνο άν του τά παραχωρούσαν «έν λευκώ». Έτσι σε 3 χρόνια έκαμε τήν έξόρμηση τών Βαλκανικών πολέμων. Άνασύνταξε τήν Ελλάδα, όργάνωσε στρατό, έκαμε συμμάχους και έγινε και ή Ένωση τής Κρήτης μέ

τήν ύπόλοιπη Ελλάδα.

– Πώς ήταν ό Έλευθέριος Βενιζέλος σαν άνθρωπος, σαν χαρακτήρας;

– Πολύ λεπτός. Όμορφος, κανονικός στό μπόι. Φορούσε το κουκάκι του, τά γιαλιά του και άποκτούσε εύκολα συμπάθεια.

Ουμάμαι τόν κόσμο πού τόν άκο-

έχθρους του. Όταν έκανε τίς επαναστάσεις, φορούσε τρεις σειρές φουσέκια.

Μετά έγινε πρωθυπουργός, έρχότανε όμως τακτικά στό Θερίσσο. Στο άλώνι του πατέρα μου, πήγαινε και καθότανε πάντα σε μιά, στην ίδια πέτρα. Κρατούσε τήν κατσούνα, έλεγε ιστορίες και κουβεντιάζι

Τό στρατηγείο του Βενιζέλου στο Θερίσσο (1905).

Η εκκλησία του Θερίσσου ήταν τό κέντρο τής Έπανάστασης.

λουθούσε, τούς μαγευε. Ό λογος, η συμπεριφορά του, ψηλά στό βουνό είχε τή σημαία του. Όταν παραθέριζε και προπαγάνδιζε την επανάσταση στίς Άλιάκες, ή κυβέρνηση παρά λίγο νά τόν δολοφονήσει. Βρήκανε ένα άνθρωπο νά τό κάμει μέ δωροδοκία, εκεί πού διάβαζε. Ό άνθρωπος όμως ήταν θεοφοβούμενος. Τόν πυροβόλισε έτσι, ώστε νά μήν τόν σκοτώσει. Τρέχομε όλοι, μόλις άκούσαμε τόν πυροβολισμό. «Σκοτώσανε τόν Βενιζέλο». Ό άνθρωπος πρόλαβε κι έφυγε. Ό Βενιζέλος ήταν ζωντανός. Κατακτούσε και τούς

Στά '27 πού ηρθε πάλι, πήγαμε και τόν έφέραμε έδώ. Έγινε μεγάλη ύποδοχή και συγκέντρωση. Μόλις ξεπέζεψε, πήρε τό δρόμο πούχε συνηθίσει και πήγε στό άλώνι και κάθησε στή πέτρα.

Ό προηγούμενος Γραμματέας του χωριού μας πού ήτανε τότε παιδί, πήγε ένα μαξιλάρι, για νά καθήσει, αλλά δέν τό δέχτηκε. Έκατσε στή πέτρα και έστριβε τήν κατσούνα του. Στο παιδί έδωσε φιλοδώρημα. Ήταν μεγάλος άνθρωπος.....»

Μιχ. Χ.